ZVIERA ZVAVASHONA

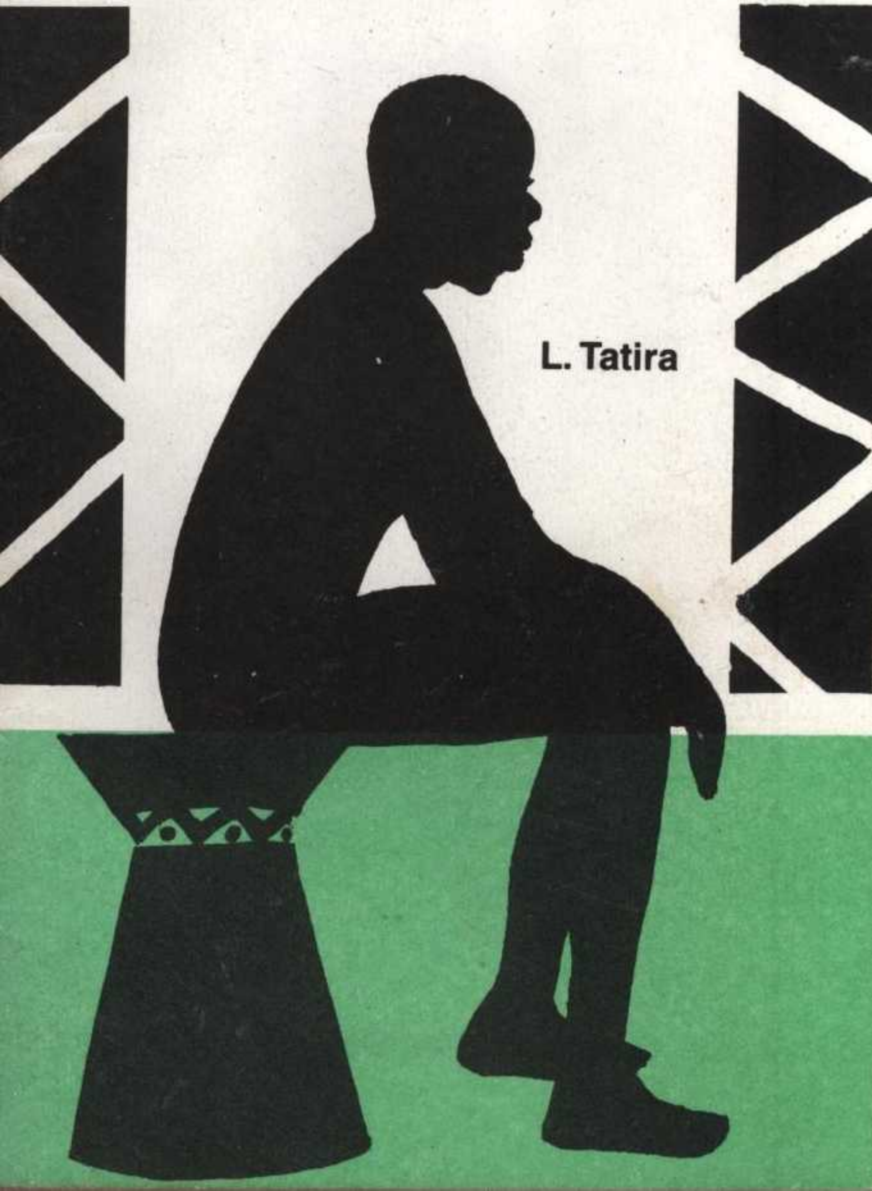

L. Tatira

34.85

ZVIERA ZVAVASHONA

L Tatira U.Z
Curriculum & Arts Education
2000

Liveson Tatira

MAMBO PRESS

MAMBO PRESS
P.O. Box 779, Gweru, Zimbabwe
Tel: 263-054-24016/7 & 25807
Fax: 263-054-21991

ZVIERA ZVAVASHONA

First published 2000

Copyright © 2000 Liveson Tatira

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, storec a retrieval system or transmitted in any form or by any means, electror mechanical, photocopying, recording, or otherwise without prior permissi from the publisher.

ISBN 0 86922 751 3

Printed and published in Zimbabwe
by Mambo Press, Senga Road, Gweru
2000

Zviri mukati

Rutendo -- iv

Nhanganyaya
Uchenjeri hwaVaShona ----------------------- v

Chitsauko 1
Zviera zveutsanana/undere ------------------ 1

Chitsauko 2
Zviera zvekudzivirira njodzi/
zvokungwarira ------------------------- 11

Chitsauko 3
Zviera zvokudzivirira tsika dzakaipa ------ 19

Chitsauko 4
Zviera zvekudzivirira utsinye/moyo
wakashata ----------------------------- 25

Chitsauko 5
Zvimwewo zviera 29

Rutendo

Vakuru vakati, 'Kusatenda uroyi'. Ini ndinoda kupa kutenda kwangu kukuru kuvanhu vanotevera vanova vakandibetsera kuunganidza zviera izvi vanoti: Mai vangu Mbuya vaEphraim Chifeke Tatira, mudzimai wangu Shamiso Tatira, Vakarahwa vangu vanoti Shadreck Mhuru Magono, Leo Mhuru nemunin'ina wangu Osberg Shumba. Ndinodavo kutenda vanhu vose vakabvunzwa nokupa zviera kuvanhu vadomwa pamusoro. Ndinopazve rutendo rukuru madzikoma angu nemhuri dzavo vanoti Herbert naSimbarashe. Ndinotendazve Francis Matambirofa (*Department of African Languages and Literature*), VaChitsike naVaTafa vaiva kuLiterature Bureau nekundipa mazano pakunyora bhuku iri. Ndinopedzisira ndichitenda zvikurusa vaongorori nevatsikisi vebhuku iri. Kushanda kwamakaita nesimba zvinovongwa. Mose ndinoda kukutendai chose nemoyo wangu wose.

Nhanganyaya

Uchenjeri hwaVaShona

MuchiShona medu makarekare vana vati samhukei vaiswera voga kumbudzi. Kumbudzi uku ndiko kwaiitwa unhubu hwakawanda. Zvinoonekwa kuti kwakafura mhepo kudai, zvaitozodzora pwere muunhubu zviera izvo zvavainge vadzidziswa navabereki vavo. Zviera izvi ndizvo zvaizosaka kuti vana vadiki vasatamba nezvinokuvadza, kana kutaura zvinogumburisa vamwe. Chinhu chinozivikanwa zvikuru kuti vana vadiki vane nharo uye vane pfungwa dzokuda kuita zvinhu zvavanorambidzwa saka zviera zvaizobetsera pakuti zvaityisidzira tsvuuramuromo kuti dzikaita zvairambidzwa dzaizowirwa nematambudziko akaita sourwere, urema kana ndufu.

Hazvaireva kuti zvose zviera zvaiwira pwere idzi mbune asi kuti zvaigona kuwira pfuma semombe, hama vangave baba kana mai, zvaigona kuwira nharaunda yose sokusanaya kwemvura.

Zviera izvi zvingangoiswa muzvikwata zvingakwana zvishanu. Zvikwata zvishanu zvingaiswa zviera zvinoti:-

(a) Zviera zveutsanana/undere
(b) Zviera zvekudzivirira njodzi/zvokungwarira
(c) Zviera zvokudzivirira tsika dzakaipa
(d) Zviera zvekudzivirira utsinye/moyo wakaipa
(e) Zvimwewo (ndizvo zvisingapindi muzvikwata (a-d).

Zvimwe zviera zvinokwanisa kupinda muzvikwata zviviri kana kudarika. Kuisa zviera izvi muzvikwata inzira yokungoedza kuisa chiera muchikwata machingangonyanya kukwana. Tinotenda zvikwata izvi zviri pedosa mukuisa chiera chimwe nechimwe machakafanira.

Zvino chiregai tichiona chitsauko chekutanga chezviera zveutsanana/undere.

Chitauko 1

Zviera zveutsanana/undere

VaShona vanhu vaizivikanwa kwazvo panyaya dzoutsanana/undere. Dzimba dzavo dzaigara dzakadzurwa nendove yemombe. Madziro edzimba dzavo, kunze nomukati zvaidzurwa zvaiyevedza chose nemavhu machena, matsvuku nematema.

Matenga edzimba dzaVaShona, kusati kwauya marata, waiwana akapfuririwa noumhizha. Uswa hwainge hwakati chechetere, panoperera denga waiona hwakachekererwa kunge nhesa yomunhu ane vhudzi guru. Ruvazhe rwaitsvairwa zuva risati rambofunga kubuda, nokudaro ruzhinji rwaizosara kumuka vazhe dzose dzachena kare, huruva yatogara pasi.

Mvura yaimwiwa yaibva muzvitubu kana matsime aiyemurika. Waiwana tsime rakavharwa nemabwe kana matanda kuti mombe dzisamwa uye kuti mvura isazara mashizha. Mvura yokunwa yaiiswa muchirongo yofunhirwa kuti isapinda huruva.

Sadza rakavata, munya, raifuma rodziiswa kupisa utachiona, vanhu vasati vadya. Nokuda kwetsika

dzakawanda dzokuchengetedza utsanana, VaShona vakaisa zviera zvaisimbisa tsika idzi. Zvimwe zvezviera zveutsanana ndezvinotevera:

1 **Chiera:** Ukagara duri

Dudziro: Unonzwa musana/unozoita muroyi.

Chokwadi chacho:

(a) Hazvina undere kugara duri nokuti munotswirwa zvekudya.

*2 **Chiera**: Ukagara pfihwa

Dudziro: Unozoponda mukadzi/unofirwa nomukadzi.

Chokwadi chacho:

(a) Hazvina undere kugara panobikirwa uyewo pamapfihwa paiisiwa nyama.

(b) Unokwanisa kutsva magaro.

(c) Unokwanisa kusviba magaro.

(d) Mapfihwa anokwanisa kuzoshaikwa atorwa kunogarwa pazhe.

3. **Chiera**: Ukaitira tsvina muzhira

Dudziro: Unoita mamota pamagaro/magaro anosvuuka/anotsvuka.

Chokwadi chacho:

(a) Hazvina undere kuitira tsvina muzhira.

(b) Vanhu vanozogona kutsika tsvina yako.

*4 **Chiera**: Ukatswa pasi nomutswi

Dudziro: Unotswa vadzimu/hama dzinopera kufa.

Chokwadi chacho:

(a) Unozosvibisa mutswi unoshandiswa pane zvekudya.

(b) Mutswi unogona kutora ivhu rozosangana nezvaunotswa vanhu vozorumira pakudya, ringava dovi kana mupunga.

*5 **Chiera:** Ukagara mudota

Dudziro: Unoita mamota/mhezi/munyama.

Chokwadi chacho:

(a) Unosviba.

(b) Unogona kutsva ukagara pane moto.

6. **Chiera**: Mvura yagezeswa mwana hairashwi pese pese

Dudziro: Mwana anozoondoroka.

Chokwadi chacho:

(a) Mvura inenge ine tsvina zvokuti inogona kudana nhunzi. (Hazvina undere).

*7 **Chiera**: Ukarova mwana nomugoti

Dudziro: Haazorebi.

Chokwadi chacho:

(a) Mugoti chinhu chinobikiswa zvokuti hazvina undere kuchishandisa pakurova munhu.

(b) Mugoti unogona kuvhunika.

(c) Mwana anogona kukuvadzwa akarohwa nemugoti.

*8 **Chiera:** Ukabata muswe wembwa/wekiti

Dudziro: Unoita simbe/bofu/nhetemwa/ munyama/muroyi.

Chokwadi chacho:

(a) Hazvina undere kubata muswe wembwa/kiti.

(b) Unogona kurumwa nembwa kana kushunywa nekiti.

(c) Kuti vana vasatambudza zvipuka izvi.

9. **Chiera**: Ukagara paguyo

Dudziro: Unofirwa nomukadzi/unomera makuvhu maviri.

Chokwadi chacho: ???

10. **Chiera**: Mugoti hausiiwi muhari (usina kusukwa)

Dudziro: Unozotadza kuita weti/vanhu vanozonzwa mabayo.

Chokwadi chacho:

(a) Nhunzi dzinozonyin'inyira pamugoti dzichiisa svina.

(b) Mugoti waoma unozonetsa kusuka zvekuti hauzonyatsi kuchena.

11. **Chiera**: Ukacheresa hari nemvura ine matsito

Dudziro: Tsime rinopwa.

Chokwadi chacho:

(a) Unoisa tsvina mumvura inomwiwa.

12. **Chiera:** Ukasageza maoko wabva kuguva

Dudziro: Unorota hope dzakaipa.

Chokwadi chacho:

(a) Ungazokanganwa ukadya nemaoko ane tsvina iwe wanga uchibata zvakawanda kuguva.

13. **Chiera:** Ukadya zvakatonhora semunya

Dudziro: Unonzwa mabayo.

Chokwadi chacho:

(a) Ungazodya noutachiona ukarwara.

14. **Chiera**: Ukarega imbwa ichikunanzva

Dudziro: Unoita munyama.

Chokwadi chacho:

(a) Hazvina undere kunanzvwa nembwa nekuti imbwa inodya twakawanda tunosanganisira tsvina yevanhu.

15. **Chiera:** Pachidziva/chitubu pane njuzu hapafanirwi kusukirwa hari

Dudziro: Panozopwa.

Chokwadi chacho:

(a) Tsvina inozopinda mumvura.

16 **Chiera**: Ukabata hove dzemuchitubu

Dudziro: Chinozopwa.

Chokwadi chacho:

(a) Unogona kusvibisa mvura.

(b) Kubvonyongora mvura.

17. **Chiera:** Ukawetera mumvura

Dudziro: Hauzozvari.

Chokwadi chacho:

(a) Unosvibisa mvura.

(b) Kana une chirwere vamwe vanozochibatawo.

18. **Chiera**: Ukageza mvura yagezeswa mwana

Dudziro: Unomutorera muviri.

Chokwadi chacho:

(a) Hazvina undere kugeza mvura yakasviba.

*19 **Chiera:** Ukagara murusero

Dudziro: Unoita mbeveve/dera/muroyi.

Chokwadi chacho:

(a) Hazvina undere kugara munoiswa zvekudya.

(b) Unogona kupwanya rusero.

20 **Chiera**: Ukaridza dende/gaba remunyu

Dudziro: Unoita benzi.

Chokwadi chacho:

(a) Hazvina undere kufemera mune zvekudya.

(b) Dzimwe nhambo pwere dzinogona kuisa madzihwa kana mate mugaba iri padzinenge dzichiridza muridzo, izvi hazvina undere.

21. **Chiera**: Ukawetera mumoto

Dudziro: Unoita bhirihaziya.

Chokwadi chacho:

(a) Unogona kupiswa nomoto.

(b) Vanhu vanozobikira kana kugochera zvekudya pane tsvina.

NB* Zviera izvi zvinokwanazve muchikwata chekudzivirira njodzi/zvokungwarira.

Zvino muChitsauko chinotevera tochitarisa zviera zvinodzivirira njodzi/zvokungwarira.

Chitsauko 2

Zviera zvinodzivirira njodzi/zvokungwarira

Sezvamunongoziva, kutamba kwepwere kunogona kuva nenjodzi, nokudaro, panowanikwa zviera zvinodzivisa vana kutamba kwakashata. Zvimwe zvezvinhu zvinodzivirirwa nezviera izvi hazviwanikwi pakutamba chete, dzimwe nguva vana vanenge vachitoita basa, vanogona kuva vanenge vachifamba, kudya, kunyangwe kudziya moto chaiko.

VaShona vakaona kuti mukurarama kwavana pane zvinogona kukuvadza saka vakazofunga kutsiudza pwere nezviera zverudzi rwezviri pazasi apa. Zvimwe zvezviera zvacho ndezvinotevera:

1. **Chiera**: Ukagara muzhira

   Dudziro: Unomera mamota.

   Chokwadi chacho:

   (a) Kuti vana vasatsikwa nemotokari/mabhasikoro/ngoro.

2. **Chiera**: Ukasonera hembe pamuviri

Dudziro: Unosonerera nhamo.

Chokwadi chacho:

(a) Mwana asazvibaya nenariti/tsono.

3. **Chiera**: Ukarova munhu nemutsvairo

Dudziro: Haazozvari.

Chokwadi chacho:

(a) Unogona kubaya umwe akakuvara.

(b) Unogona kuvhuna mutsvairo.

4. **Chiera:** Ukafamba nenhendeshure

Dudziro: Unorumwa neshumba/unenge uchishuridzira rufu rwaamai vako.

Chokwadi chacho:

(a) Unogona kukuvara nokuti unenge usingaoni kwaunoinda.

*5 **Chiera:** Ukananzva banga

Dudziro: Unozoruta/unomera madurikwa/ unonzwa mabayo.

Chokwadi chacho:

(a) Unogona kuzvicheka rurimi.

(b) Hazvina undere kuisa mate banga rinochekesa zvekudya.

6 **Chiera:** Mukacheka makabatirana nyama yakagochwa

Dudziro: Munofa musi mumwe.

Chokwadi chacho:

(a) Munogona kuzochekana.

7 **Chiera:** Ukakwakuka mwana

Dudziro: Haazorebi.

Chokwadi chacho:

(a) Unogona kutadza kukwakuka ukakuvadza mwana.

8. **Chiera:** Mwana akabudiswa napahwindo

Dudziro: Unozoita mbavha.

Chokwadi chacho:

(a) Zvinogona kukuvadza mwana.

9. **Chiera:** Ukadya hwowa mupengo

Dudziro: Unopenga.

Chokwadi chacho:

(a) Unofa.

10. **Chiera**: Ukaisa mwana mucheche pamafudzi

Dudziro: Haazomeri meno.

Chokwadi chacho:

(a) Anogona kuwa.

(b) Anogona kuvhunika musana.

11. **Chiera**: Ukaenda nemwana mucheche pachuru

Dudziro: Unozofa/haazomeri meno.

Chokwadi chacho:

(a) Anogona kuwa.

(b) Anogona kurumwa nemajuru.

2. **Chiera:** Ukasenga mwenje

Dudziro: Unozoita muroyi.

Chokwadi chacho:

(a) Unogona kuzvipisa.

(b) Kupisa imba.

13. **Chiera**: Ukatsvairira marara panze usiku

Dudziro: Unodzinga mudzimu.

Chokwadi chacho:

(a) Unogona kuzorasha nezvinhu zvinokosha.

14. **Chiera**: Ukachinjika huni muchoto

Dudziro: Vakadzi vanozotambura pakuzvara vana vanenge vakachinjika nhumbu.

Chokwadi chacho:

(a) Vanhu vanozopingwa nehuni vopinyura hari.

(b) Vanhu vanogona kupingwa nehuni vakawa.

15. **Chiera:** Musikana akapara mukati mepoto nebanga

Dudziro: Anozonzwa jeko.

Chokwadi chacho:

(a) Anosakadza poto.

(b) Anogona kuzvicheka.

(c) Anokomadza/anopedza banga.

16. **Chiera:** Ukaorera madota nemaoko

Dudziro: Unozoita munyama.

Chokwadi chacho:

(a) Unogona kutsva.

17. **Chiera:** Ukakwesha maoko nemusheche

Dudziro: Unozoita munyama.

Chokwadi chacho:

(a) Unogona kuzvikuvadza nawo.

18. **Chiera:** Ukaimba wakasenga chinhu

Dudziro: Unozopenga.

Chokwadi chacho:

(a) Unogona kuvarairwa ukazochiputsa kana kudonhesa.

19. **Chiera**: Ukagara wakafuratira moto

Dudziro: Unozoita muroyi/unokoka nhamo.

Chokwadi chacho:

(a) Unogona kutsva musana usingaoni.

20. **Chiera:** Ukadziisa makumbo pamoto

Dudziro: Unozosvedza mugomo.

Chokwadi chacho:

(a) Unogona kuzvipisa.

***NB** Chiera ichi chinowanikwazve muchikwata chezviera zveutsanana/undere.

Zvino chiregai tichiona zviera zvinodzivirira tsika dzakaipa.

Chitsauko 3

Zviera zvinodzivirira tsika dzakaipa

PachiShona izwi rokuti unhu rinoshandiswa kureva tsika... Kazhinji munonzwa vanhu vachiti, "Ngana munhu chaiye", kureva kuti munhu ane tsika dzakanaka. Unogona kunzwa vamwe vachiti, "Paya hapana munhu", vachireva kuti munhu wacho haana tsika dzakanaka. Vamwe vanhu vanogona kutaura vachiti "Ngana ndiye oga munhu pafemu, vamwe vose vachena", kana kunzwa vachiti "haasevenzi pamunhu asi pamurungu."

Zvose zvinoratidza kuti chinonzi naVaShona munhu hunge ane tsika dzakanaka. Kukoshesa kunoita vaShona tsika dzakanaka, kunoonekwa nezviera zvavo zvinosimbisa tsika dzakanaka.

Zvimwe zvezviera zvinodzivirira tsika dzakaipa ndezvinotevera.

1. **Chiera:** Ukadongorera munhu achigeza

   Dudziro: Unoita showera.

   Chokwadi chacho:

(a) Kudzivisa nhubu dzinodongorera vanhu vachigeza.

(b) Zvinozokonzera kubhinya vamwe.

*2 **Chiera:** Ukadya wakavata

Dudziro: Unoita makuvhu maviri/unonzwa mabayo/unoita dumbu kumusana.

Chokwadi chacho:

(a) Hazvina unhu, nokuti hazviremekedzi wabika uye zvekudya zvacho – VaShona vanoremekedza tsika yokudya vanhu vakagara.

(b) Unogona kudzipwa.

*3 **Chiera**: Ukadya uchitaura

Dudziro: Unozoita benzi.

Chokwadi chacho:

(a) Hazvina unhu nokuti zvinonzi hauremekedzi zvaunodya – VaShona vanoremekedza tsika yekudya vanhu vakanyarara.

(b) Unogona kupfira vamwe.

(c) Unosemesa vamwe nekutaura une zvekudya mumukanwa.

(d) Unogona kudzipwa.

*4 **Chiera:** Ukadya uchifamba

Dudziro: Unozoita muroyi.

Chokwadi chacho:

(a) Hazvina unhu nokuti VaShona vanoremekedza tsika yokudya vanhu vakagara.

(b) Munhu anofanira kuremekedza zvabikwa/mubiki nokusafamba achidya.

((c) Hauzonatsi kuguta.

(d) Unogona kurasha kana kuteura zvaunenge uchidya.

5. **Chiera:** Ukapfira musupe

Dudziro: Unozozvara musupe.

Chokwadi chacho:

(a) Kuti vanhu vasasemana.

6. **Chiera**: Mukomana akakokota mugoti

Dudziro: Anozomera mazamu.

Chokwadi chacho:

(a) Mukomana anofanira kuremekedza abika nokuregera achikokota mugoti.

7. **Chiera**: Ukaridza muridzo mumba

Dudziro: Unodana varoyi/zhara/nyoka.

Chokwadi chacho:

(a) Unoita ruzha.

*8. **Chiera:** Ukabika uchiimba

Dudziro: Vanhu havazoguti/sadza rinoita mbodza/unozopenga.

Chokwadi chacho:

(a) Munhu achibika anofanira kutsiga.

(b) Kuimba kunorambidzwa nokuti dzimwe dzenguva zvinotaridza kunyunyuta.

(c) Unogona kuisa mate musadza.

Chiera: Ukanongedza muroyi nechigunwe

Dudziro: Hachizofonyoki.

Chokwadi chacho:

(a) Vana vanozoparira vakuru mhosva.

(b) Hazvina unhu kunongedza munhu nemunwe.

*NB Zviera izvi zvinokwanazve muzviera zvekudzivirira njodzi/kungwarira, kuzhe kwechiera *8 icho chinogona kuwanikwa muzviera zveutsanana.

Zvino tinoda kuchitarisa zviera zvinodzivirira vana kuti vasaita utsinye muchitsauko chinotevera.

Chitsauko 4

Zviera zvokudzivirira utsinye/mwoyo wakaipa

Muchikwata ichi ndimo matinowana zviera zvinodzivirira vechidiki kuita utsinye/moyo wakaipa. Tingati kazhinji vana vadiki vanoita utsinye vasingazivi kuti vari kuita utsinye. Ruzhinji rwacho vanenge vachitoti vari kutamba. Kuda chimwe chinoitisa vechidiki utsinye ndechekuti vana ava vakaona tupuka tudiki vanenge vawanawo pekutaridzira masimba avo.

Tinoona dzimwe nguva vana vadiki vachinakidzwa nokuuraya tupuka utwu. Mukatarisa zvinoitwa tutiyo twehuku, zvimbwanana kana zvikiti munonzwa urombo. Unowana vana vachirovera pasi, vachikanda nokurova zvipuka izvi. Zvimwe zvakaita sezvitiyo zvehuku zvinotofa, chikiti chinotozopona nokutiza kana kushunya.

Kune zvimwe zvipuka zvakaita senyenze, vana vadiki vanonakidzwa nokuzvitambudza zvikuru. Kumafuro unowana 'nyenze dzichiita ruzha rwokurwadziwa uku kumashure dzakabaiwa neminzwa yomupangara. Unowana pwere dzichifa nokuseka idzo nyenze dzichingiririridza kuchema nokurwadziwa.

VaShona vakaona utsinye hwakadai nehumwe hwakawanda, vakaona zvine ungwaru kudzivirira utsinye nekushandisa zviera. Kazhinji zviera zverudzi urwu zvinowanza kudzivirira zvipuka zvisina simba. Mimwe mienzaniso yacho ndeinotevera:

1. **Chiera**: Ukauraya mutswunyamutswunya

   Dudziro: Mombe dzinoita maronda pamazamu.

   Chokwadi chacho:

   (a) Kuti vana vasauraya tupuka twese twese.

2. **Chiera**: Ukauraya kiti

   Dudziro: Inopfuka.

   Chokwadi chacho:

   (a) Kudzivirira tupuka tusina simba.

*3 **Chiera**: Ukatasva imbwa

Dudziro: Unoita muroyi.

Chokwadi chacho:

(a) Kuti imbwa isanetswa nepwere.

(b) Kudzivirira kuzorumwa nembwa.

4. **Chiera**: Ukauraya datya

Dudziro: Hakuzonayi.

Chokwadi chacho:

(a) Kudzivirira kuurawa kwetupuka twudiki twusingadyiwi.

5. **Chiera**: Ukauraya rwaivhi

Dudziro: Unozofa uchifunuka muviri.

Chokwadi chacho:

(a) Kudzivirira kuuraya tupuka twusingadyiwi.

* Chiera ichi chinowanikwazve pazviera zvokudzivirira njodzi/zvokungwarira.

Zvino tochipedzisa nokupa zviera zvakangosangana-sangana asi zvisingakwanisiki kupinda muzvikwata zvapiwa.

Chitsauko 5

Zvimwewo zviera

Zviera izvi tazviisa pazvo zvega kwete nokuti zvakafanana, tingangoti kufanana kwazvo ndekwekuti zvose hazvipindi muzvikwata zvatapa pamusoro. Mimwe mienzaniso yezviera izvi ndeinotevera.

1. **Chiera:** Vana vakadya mazai

   Dudziro: Vanozoita buka.

   Chokwadi chacho:

   (a) Vakuru vaida kudya voga zvinonaka.

   (b) Kuti vana vasazoba mazai mumatendere.

2. **Chiera:** Imbwa ikapiwa mupunga

   Dudziro: Inozobondera/inonzvengwa neshuro.

Chokwadi chacho:

(a) Kuchengetera vanhu zvinonaka.

3. **Chiera:** Usarova mapfihwa

Dudziro: Kunozoita guti.

Chokwadi chacho:

(a) Unotsva kana kukuvara.

4. **Chiera:** Usaita ngano nezvirahwe muzhezha

Dudziro: Mbeu dzinopera kudyiwa nemhuka dzesango.

Chokwadi chacho:

(a) Vanhu vainzi vanozononoka kuvata vakaita ngano/zvirahwe muzhezha vozononoka kumukira kumunda.

5. **Chiera:** Itsvo haidyiwi nevana

Dudziro: Vanozoita chirwere.

Chokwadi chacho:

(a) Kuti vakuru vadye voga zvinonaka.

6. **Chiera:** Vakomana vakadya shana

Dudziro: Havazozvari.

Chokwadi chacho:

(a) Shana dzina mafuta akawanda vakomana vanonzi vasafuta.

7. **Chiera:** Ukadya derere uchindovhima

Dudziro: Mhuka dzinosvedza (hadzizobatiki).

Chokwadi chacho:

(a) Ukadya nederere unokasira kuguta asi wozokasira kunzwa zhara.

8. **Chiera:** Vana vadoko vakadya chikanganwa-hama

Dudziro: Vanozokanganwa hama.

Chokwadi chacho:

(a) Kuti vakuru vadye voga zvinonaka.

Mhedziso

Muchinyorwa ichi zviri pachena kuti zviera ndeimwe zhira yaishandisa VaShona kudzidzisa vana kuva vanhu vane unhu neungwaru. Muzviera munobudiswa ungwaru rwaVaShona. VaShona vakaona kuti vakangodzivisa pwere kuita zvimwe zvinhu pasina zviera zvavaipa pwere dzaisateerera. Zvino zviera izvi zvinotyisidzira kunyangwe svuuramuromo zvokuti ishoma pwere dzaizotyora zviera izvi. Hazvirevi kuti tingati zviera zvaidzivisa vana kudya zvinhu zvinonaka uye nokuvaka muviri zvakanaka. Asi tichitarisa tsika yezviera, tinoona kuti zvakaipa patsika iyi ndizvo zvaiva zvishoma, zvizhinji zvazvo zvaibetsera sezvamaona muzvitsauko 1-4.

Hamenowo kuti ramangwana nechirungu chiri kupinda rudzi rwedu rweChiShona zviera izvi zvicharamba zvichitevedzerwa here? Zviri kwatiri vanhasi kuchengetedza tsika dzedu nokuti mangwana tingafuma tiri rudzi rusina zuru.

MAMBO PRESS SERIES IN ORAL LITERATURE

SHONA

Ngano Dzamatambidzanwa:A.C. Hodza

Zvirahwe: A. Munjanja

Zvirevo ZvavaShona: C. M'bayiwa

NDEBELE

Imvelo Lolimi LweSindebele:

Izaga (Proverbs): Nyamambi/ Mpofu

Ndebele Proverbs & Other Sayings (Ndebele and English): J.N. Pelling

Amalibho Lencazelo Zawo: N Sigogo & D.B. Ndlovu

MAMBO PRESS SERIES ON CULTURE & SOCIETY

SHONA CULTURE & HERITAGE

Confession of a Wizard: M.M. Hove

Growing Up in Shona Society: M. Gelfand

Karanga Mythology: H. Aschwanden

Shona Customs: C.& P. Kileff

The Genuine Shona: M. Gelfand

The Shona Peoples: M. Bourdillon

Tsumo/Shumo: A. Hamutyinei/A. Plangger

NDEBELE CULTURE & HERITAGE

Amaphupho Lencazelo Zawo: J.N. Ngulube

Ndebele Religion & Customs: W. Bozongwana

Imikhuba Lamasiko amaNdebele: T.M. Ndlovu
D.N. Ndlovu & B.S. Ncube

Uchenjeri hwaVaShona

MuchiShona medu makarekare vana vati samhukei vaiswera voga kumbudzi. Kumbudzi uku ndiko kwaiitwa unhubu hwakawanda. Zvinoonekwa kuti kwakafura mhepo kudai, zvaitozodzora pwere muunhubu, zviera izvo zvavainge vadzidziswa navabereki vavo. Zviera izvi ndizvo zvaizosaka kuti vana vadiki vasatamba nezvinokuvadza, kana kutaura zvinogumburisa vamwe. Chimwe chinozivikanwa zvikuru kuti vana vadiki vane nharo uye vane pfungwa dzokuda kuita zvinhu zvavanorambidzwa saka zviera zvaizobetsera pakuti zvaityisidzira tsvuuramuromo kuti dzikaita zvairambidzwa dzaizowirwa nematambudziko akaita sourwere, urema kana ndufu. **Nhanganyaya.**

••••••••••••••••••••••••••••••••

"Ukadya bonga mangwana rinozokudyawo."

****

"Mungozva haabikiri vamwe sadza."

Cover design: L Ncube

ISBN 0 86922 751 3